

NORSK TEATER- OG ORKESTERFORENING

Kulturdepartementet
postmottak@kud.dep.no

Deres ref: 14/2284

Vår ref: 14/65/KUD/ST

Dato: 15. august 2014

Utredning om kunstnerøkonomi – innspill fra Norsk teater- og orkesterforening (NTO)

Vi viser til brev av 16. mai d.å. med invitasjon til å bidra med innspill til den varslede utredningen om kunstnerøkonomi. NTOs innspill følger nedenfor.

INSTITUSJONENES BETYDNING FOR KUNSTNERNES ARBEIDSVILKÅR

I følge mandatet skal utredningen bl.a. vurdere tiltak som kan bidra til å styrke "etterspørselsperspektivet for kunstnerne" og "innhente informasjon om kunstnerens inntekts- og næringsgrunnlag".

Innenfor scenekunsten og musikken er teatrene og orkestrene de viktigste arbeidsgiverne for kunstnerne, og etterspørselen etter kunstnerisk arbeidskraft og produksjoner påvirkes i høy grad av disse virksomhetenes økonomiske rammer. Faste stillinger og tidsavgrensede engasjement ved musikk- og scenekunstinstitusjonene er avgjørende viktige inntektskilder for ulike kunstnergrupper – herunder skuespillere, dramatikere, oversettere, sceneinstruktører, scenografer og kostymedesignere, dansekunstnere, musikere, sangere, dirigenter og komponister.

Som profesjonelle arbeidsgivere tilbyr institusjonene kunstnerne trygghet i form av pensjonsrettigheter, tariffbestemte lønninger og regulert arbeidstid mm. Normalt har de årlige tariffforhandlingene sikret at de kunstnerisk ansatte (i ulike ansettelsesformer) har hatt en tilnærmet lik lønnsutvikling som øvrige yrkesgrupper, både i perioden for den forrige kunstnerundersøkelsen (1993-2006) og siden 2006 og frem til i dag. Bevilgningsøkningene til de største teatrene og orkestrene med mange ansatte har for en stor del gått med til lønns- og priskompensasjon, og gjort det mulig for disse virksomhetene å sikre det kunstneriske personalet en slik lønnsvekst (jf. vedlegg til NTOs innspill til Kulturutredningen [Kulturløftet_Økninger og tilskudd for NTOs medlemmer](#)).

Slik den forrige kunstnerundersøkelsen viste, har antall kunstnere økt kraftig de siste tiårene (Kunstnerens aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006, Telemarksforskning-Bø 2008). Innenfor musikken og scenekunsten fører denne sterke rekrutteringsveksten til at andelen kunstnere med fast ansettelse går ned, mens det er en sterk vekst i antall frilansere. Samtidig etablerer stadig flere kunstnere egne virksomheter, og de beveger seg i større grad mellom oppdrag ved ulike institusjoner og prosjekter i et differensiert arbeidsmarked.

Teatrene og orkestrene er likevel blant de viktigste oppdragsgiverne for frilanserne. Vi ser også at samvirket mellom institusjonene og selvstendige scenekunstkompanier, musikkensembler og enkeltkunstnere stadig øker, noe som innebærer at betydelige ressurser kanaliseres til samarbeidsproduksjoner, co-produksjoner og gjestespill. I tillegg er symfoniorkestrenes musikerressurser en del av eksistensgrunnlaget for flere av de profesjonelle musikkensemblene. Sammen med Kulturfondet spiller teatrene og orkestrene, på denne måten, en viktig rolle for arbeidsvilkårene også til de kunstnerne som for en stor del har sitt virke knyttet til selvstendig virksomhet.¹

Kunstnerundersøkelsen fra 2008 viste at kunstnerne bor mer sentralisert enn resten av befolkningen og at flest bor i Oslo-området. Dagens infrastruktur med autonome institusjoner landet rundt, som har forutsigbare rammebetingelser, bidrar til å sikre lokalt forankret produksjon og kontinuitet i arbeidsmulighetene for kunstnere også utenfor hovedstadsområdet og de største byene. Dette nettet av ulikeartede virksomheter, med en kunstnerisk ledelse på åremål, er også med på å sikre desentraliserte kunstfaglige beslutninger slik at flere kvalitetsforståelser er i spill og uttrykksmangfoldet styrkes.

Vi merker oss at utredningen skal "vurdere etablering av system som i større grad betaler kunstnerne for kunstproduktet, ikke i forkant for å produsere kunst". Et viktig tiltak som kan bidra til en slik dreining er å styrke det programmerende formidlingsleddet. Dette vil føre til en bedre balanse mellom produksjon og formidling, og sikre at den kunsten som blir produsert kan vises flere ganger og nå et større publikum. NTO vil samtidig understreke at det fortsatt må være et grunnprinsipp at kulturpolitiske ordninger fremmer produksjon av høy kvalitet uavhengig av betalingsvilligheten i markedet.

Innenfor scenekunsten er de programmerende teatrene – Black Box Teater, BIT Teatergarasjen, Teaterhuset Avantgarden og Dansens Hus, samt Norsk scenekunstbruk de viktigste formidlerne av kompanienes produksjoner.

For å sikre at kvalitet, og ikke økonomi, er det avgjørende utvelgelseskriteriet ved de programmerende teatrene, er det viktig at disse teatrene har tilstrekkelige midler til å kunne programmere uten at kunstnerne må betale for å spille på deres scener. Samtidig kan en styrking av de programmerende teatrenes co-produksjonsmidler legge til rette for at de kan bidra enda sterkere til initiering og finansiering av prosjekter for turnering i inn- og utland. Større co-produksjonsmidler ved de programmerende teatrene vil også bidra til en mer differensiert økonomi og i noen tilfeller fristille kunstnere fra Kulturrådets støtteordninger.

Også en styrking av Norsk scenekunstbruk kan bidra til økt etterspørsel etter kompanienes produksjoner, ettersom en økning av midlene til Scenekunstbruket vil kanaliseres direkte til innkjøp av forestillinger gjennom refusjonsordningen. Den kulturelle skolesekken (DKS) har utvidet arbeidsmarkedet for kunstnerne betydelig, og Scenekunstbrukets nettverk og refusjonsordning fungerer i dag svært godt for formidling av kompanienes produksjoner innenfor DKS. En styrking av refusjonsordningen vil gjøre det mulig å utvide denne ordningen til formidling av forestillinger også utenom DKS, ved å innlemme kulturhusene i samarbeidet med det eksisterende fylkesnettverket og deres kommuner.

¹Sammen med Arbeidsgiverforeningen Spekter vil NTO få utredet ulike former for samarbeid mellom teatrene og kompaniene med tilhørende pengestrømmer.

SKUESPILLER- OG DANSERALLIANSEN

Skuespiller- og danseralliansen er et treårig prøveprosjekt som ble stiftet i 2012 av Norsk Skuespillerforbund, Norske Dansekunstnere og Norsk teater- og orkesterforening. Formålet med alliansen er å sikre et antall skuespillere og dansere inntekter og sosiale rettigheter i perioder mellom ansettelse/oppdrag hos andre arbeids-/oppdragsgivere. Alliansen bidrar til å bedre skuespillere og danseres arbeidsvilkår og imøtekommer samtidig arbeidsgivers behov for fleksible ansettelse og tilgang til arbeidskraft med høy kunstnerisk kompetanse.

NTO er glad for at Enger-utvalget har merket seg Skuespiller- og danseralliansen som et interessant initiativ, og at regjering og Storting i statsbudsjettet for 2014 har vist vilje til å videreføre ordningen.

Etter vårt syn bør alliansen etableres som et permanent tiltak og utvides med et større antall frilansdansere og -skuespillere, parallelt med at scenekunstnernes arbeidsmuligheter ivaretas gjennom tilstrekkelige bevilgninger til Kulturfondet og de programmerende og produserende teatrene.

INNRETNINGEN AV ORDNINGER UNDER KULTURFONDET OG STIPENDORDNINGENE

Den sterke rekrutteringsveksten har ført til et stadig økende press på de kulturpolitiske støtteordningene og stor konkurranse om tilgjengelige midler.

I en slik situasjon kan det være behov for å vurdere innretningen av eksisterende støtteordninger for å sikre at de er mest mulig treffsikre og i størst mulig grad bidrar til å nå overordnede kulturpolitiske mål om kvalitet og uttrykksmangfold. Vi viser til Kulturutredningen og mener at Enger-utvalget løfter frem en interessant problemstilling når de tar til orde for å spisse kvalitetskriteriene i stipendordningene og støtteordningene under Kulturfondet, og konsentrere midlene om færre søkere i stedet for at økninger brukes til å innvilge flere søknader.

UTDANNINGSTILUD OG KOMPETANSEBEHOV

Etter vårt syn bør en utredning om kunstnerøkonomi også omfatte en kartlegging av forholdet mellom utdanningstilbud og kompetansebehovene i arbeidsmarkedene, ikke minst med tanke på fremtidige generasjoner kunstnere og deres arbeidsvilkår.

Den sterke veksten i antall kunstnere skyldes i hovedsak flere utdanningsmuligheter i Norge, kombinert med en tilrettelegging for at flere studenter skal kunne velge utdannelsetilbud i utlandet. På den ene siden bidrar veksten i antall utdanninger til supplerende studietilbud. Med et mer differensiert arbeidsmarked og et bredere uttrykksmangfold er det behov for flere kompetanser forankret i ulike kvalitets- og profesjonalitetsforståelser. På den annen side ser vi tendenser til overrekruttering innenfor noen profesjoner og udekkede behov innenfor andre. Samtidig bidrar veksten i tilgjengelige utdanningstilbud – i Norge og utlandet – til en svakere kontroll over innhold og kvalitet i studietilbudene.

I en slik uoversiktlig situasjon bør det fremskaffes mer systematisk kunnskap om forholdet mellom de kunstfaglige utdanningstilbudene og kvantitative og kvalitative kompetansebehov i arbeidsmarkedene. På denne bakgrunnen gikk i 2010 de tre høyere teaterfaglige utdannelsene ved Kunsthøgskolen i Oslo, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Høgskolen i Østfold, Norsk skuespillerforbund, Norsk teaterlederforum og NTO sammen for å få utredet forholdet mellom høyere utdanningstilbud og teaterfaglige kompetansebehov. Initiativet resulterte i rapporten *Teater som fag, kall og yrke. En utredning om*

teaterfaglige utdanningstilbud og kompetansebehov (Telemarksforskning, 2011), utarbeidet etter oppdrag fra Kunnskapsdepartementet. Rapporten gir en nyttig kartlegging av forholdet, men mangler estetiske perspektiver og analyser av innhold og kvalitet.

Vi mener det er behov for en nærmere utredning av forholdet mellom høyere utdanningstilbud og kunstfaglige kompetansebehov, som også fanger opp slike estetiske perspektiver og analyser. I tillegg mener vi det er behov for systematiske kandidatundersøkelser som kartlegger rekrutteringsveier, arbeidssituasjon og karrièreløp for kandidater fra de høyere kunstfaglige utdanningene i Norge og gjerne et utvalg utdanninger i utlandet.

Slik kunnskap er viktig for å styrke utdanningenes beslutningsgrunnlag for videre utvikling av tilbudene og en god tilpasning mellom utdanningene og arbeidsmarkedene, samt for å kunne veilede studenter i deres studievalg. Mer kunnskap om forholdet mellom utdanningstilbudene og kompetansebehovene kan også styrke grunnlaget for myndighetenes utforming av rammevilkårene for høyere kunstutdannelse og bidra til en mer koordinert utdannings- og kulturpolitikk.

Vennlig hilsen
Norsk teater- og orkesterforening

Bernt Bauge
styreleder

Morten Gjeltén
direktør